

Distopik Romanlarda Makro İktisadi Kurgu: 1984, Atlas Silkindi ve Cesur Yeni Dünya Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

Macroeconomic Constructs in Dystopian Novels: A Comparative Analysis of 1984, Atlas Shrugged, and Brave New World

N. Ceren TÜRKMEN¹

Öz

Bu çalışma, George Orwell'in "1984", Ayn Rand'ın "Atlas Silkindi" ve Aldous Huxley'in "Cesur Yeni Dünya" romanlarındaki makroekonomik kurguyu inceleyerek, distopik edebiyatın ekonomik sistemleri eleştirme, geleceği öngörme ve sürdürülebilirlik kavramını irdeleme kapasitesini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma, bu eserlerin kendi dönemlerinin ekonomik kaygılarını nasıl yansıttığını, farklı ekonomik sistemlerin potansiyel sonuçlarını nasıl dramatize ettiğini ve bunların günümüz ekonomik yapılarıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini analiz etmiştir. İnceleme sonucunda, her üç romanın da ekonomiyi toplumsal kontrolün bir aracı olarak sunduğu, ancak bu kontrolün uygulanma biçiminin ve altında yatan makroekonomik teorilerin önemli ölçüde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışma, bu romanların günümüz ekonomik sistemleriyle ve sürdürülebilirlik zorluklarıyla dikkat çekici paralellikler gösterdiğini ortaya koymuştur. Distopik vizyonlar, ekonomik sistemlerin toplum ve çevre üzerindeki derin etkilerini vurgulayarak, ekonomi, toplum ve ekoloji arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Bu edebi vizyonların sunduğu perspektiflerden faydalanmak, gelecekteki ekonomik sistemleri tasarlarırken ve değerlendirirken daha dengeli, sürdürülebilir ve insani ekonomik modeller geliştirmeye katkıda bulunabilir. Sonuç olarak, distopik edebiyat, ekonomistler, politika yapımcılar, sürdürülebilirlik uzmanları ve toplum bilimciler için değerli bir kaynak olmaya devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Distopik ekonomi, sürdürülebilir kalkınma, karşılaştırmalı edebi analiz, makroekonomik sistemler

Abstract

This study aims to reveal the capacity of dystopian literature to critique economic systems, predict the future, and examine the concept of sustainability by analyzing the macroeconomic fiction in George Orwell's "1984," Ayn Rand's "Atlas Shrugged," and Aldous Huxley's "Brave New World". The research analyzes how these works reflect the economic concerns of their time, dramatizes the potential consequences of different economic systems, and shows how they can be related to contemporary economic structures. The examination reveals that all three novels present the economy as a tool for social control, but the form of this control and the underlying macroeconomic theories differ significantly. The study demonstrates that these novels show striking parallels with today's economic systems and sustainability challenges. The dystopian visions contribute to our understanding of the complex relationship between economy, society, and ecology by emphasizing the profound effects of economic systems on society and the environment. Utilizing the perspectives offered by these literary visions can contribute to developing more balanced, sustainable, and humane economic models when designing and evaluating future economic systems. In conclusion, dystopian literature will continue to be a valuable resource for economists, policymakers, sustainability experts, and social scientists.

Keywords: Dystopian economics, sustainable development, comparative literary analysis, macroeconomic systems

¹ Dr.Öğretim Üyesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, cturkmen@subu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2173-0144>, <https://ror.org/01shwhq58>

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received Date: 14.09.2024 – Kabul Tarihi/Accepted Date: 01.12.2024

Atıf İçin/For Cite: Türkmen N. C., "Distopik Romanlarda Makro İktisadi Kurgu: 1984, Atlas Silkindi ve Cesur Yeni Dünya Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2025;24(1):392-407

<https://doi.org/10.17755/esosder.1549994>

License: CC BY-NC 4.0

1. Giriş

Distopik edebiyat, toplumsal ve siyasi eleştirinin güçlü bir aracı olarak, mevcut eğilimlerin potansiyel sonuçlarını dramatize etme ve okuyucuları olası gelecekler hakkında düşündürme konusunda benzersiz bir yeteneğe sahiptir. Bu edebi tür, sadece politik ve sosyal yapıları değil, aynı zamanda bu yapıları şekillendiren ve onlar tarafından şekillendirilen ekonomik sistemleri de mercek altına alır. George Orwell'in "1984", Ayn Rand'ın "Atlas Silkindi" ve Aldous Huxley'in "Cesur Yeni Dünya" adlı eserleri, 20. yüzyılın en etkili distopik romanları arasında yer almakta ve her biri kendi döneminin ekonomik endişelerini ve tartışmalarını yansıtmaktadır.

Bu çalışma, bahsi geçen üç distopik romandaki makroekonomik kurguyu incelemeyi ve karşılaştırmalı bir analiz sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu şudur: Söz konusu distopik romanlar, farklı ekonomik sistemleri nasıl tasvir etmekte ve bu tasvirler aracılığıyla hangi eleştirel perspektifleri sunmaktadır? Bu soru çerçevesinde, çalışma şu alt sorulara da yanıt aramaktadır:

- Her bir romanda betimlenen ekonomik sistem, yazarın yaşadığı dönemin hangi ekonomik endişelerini ve tartışmalarını yansıtmaktadır?
- Bu romanlar, ekonomik sistemler ile siyasi yapılar arasındaki ilişkiyi nasıl ele almaktadır?
- Romanlarda betimlenen ekonomik kontrol mekanizmaları nelerdir ve bunlar günümüz ekonomik yapılarıyla ne ölçüde benzerlik göstermektedir?

Bu çalışmanın özgün yönü, seçilen üç distopik romanı makroekonomik perspektiften karşılaştırmalı olarak analiz etmesidir. Mevcut literatürde, distopik edebiyat üzerine yapılan çalışmalar genellikle politik ve sosyal boyutlara odaklanırken, ekonomik boyut çoğunlukla ikincil planda kalmıştır. Bu çalışma, ekonomik sistemlerin distopik kurgulardaki merkezi rolünü vurgulayarak literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın kapsamı, "1984", "Atlas Silkindi" ve "Cesur Yeni Dünya" romanlarıyla sınırlıdır. Bu eserler, farklı ekonomik sistemleri (sırasıyla totaliter sosyalizm, *laissez-faire* kapitalizmi ve Fordist tüketim toplumu) temsil etmeleri nedeniyle seçilmiştir. Bu romanlar, yazıldıkları dönemin ekonomik kaygılarını yansıtmaları ve geniş bir okuyucu kitlesine ulaşarak toplumsal düşüncüyü etkilemiş olmaları bakımından da önem taşımaktadır. Ayrıca, bu eserlerde ekonomik kontrol ve teknoloji kullanımı, siyasi iktidarın temel araçları olarak sunulmakta, bu da günümüz makroekonomik tartışmalarıyla paralellik göstermektedir. Çalışma, bu eserlerdeki ekonomik kurguyu inceleyerek, distopik edebiyatın ekonomik sistemleri eleştirme ve alternatif geleceklere tahayyül etme gücünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bu çalışma, söz konusu distopik romanları sürdürülebilirlik ve inovasyon perspektifinden de ele alarak, güncel makroekonomik tartışmalara yeni bir boyut kazandırmayı hedeflemektedir.

Metodolojik açıdan ise bu çalışma nitel bir yaklaşım benimsemektedir. Edebi analiz ve karşılaştırmalı yöntem kullanılarak, seçilen romanların makroekonomik kurguları incelenecek ve aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konacaktır. Ayrıca, bu distopik vizyonların günümüz ekonomik yapılarıyla ilişkisi de eleştirel bir perspektifle değerlendirilecektir.

2. Teorik Çerçeve ve Literatür

2.1. Distopik Edebiyatta Ekonomik Sistemler ve Makroekonomik Kavramlar

Distopik edebiyat, toplumsal eleştiri ve geleceğe dair öngörülerini aktarmak için güçlü bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu edebi türün önemli bir boyutu, mevcut ekonomik sistemlerin potansiyel sonuçlarını dramatize etmesidir. Ekonomik yapılar, distopik kurgularda sadece bir arka plan olarak değil, aynı zamanda toplumsal kontrolün ve ideolojik yansımaların temel mekanizması olarak işlev görmektedir. Bir anlamda, distopik edebiyat, ideal olmayan gelecek senaryolarını betimlerken, toplumsal yapının temel unsurlarından biri olan ekonomik sistemleri de merkeze almaktadır. Claeys (2010), distopyaların genellikle mevcut ekonomik eğilimlerin aşırı uçlara taşınmış halini yansıttığını belirtir. Bu bağlamda, distopik anlatılar ekonomik sistemlerin toplum üzerindeki etkilerini dramatize ederek, okuyucuları mevcut ekonomik yapılar üzerine düşünmeye teşvik etmektedir.

Ekonomik sistemler, distopik kurgularda genellikle iki temel işlev görür:

- **Toplumsal Kontrol Aracı:** Booker (1994), distopik rejimlerin ekonomik kaynakları kontrol ederek toplum üzerinde hakimiyet kurduğunu vurgular. Bu kontrol, kaynakların dağıtımı, üretim ilişkileri ve tüketim kalıpları üzerinden sağlanır.
- **İdeolojik Yansıma:** Moylan (2018), distopik anlatılardaki ekonomik sistemlerin, yazarın ideolojik duruşunu yansıttığını öne sürer. Örneğin, serbest piyasa ekonomisinin eleştirisi veya savunusu, yazarın kapitalizme bakış açısını ortaya koyar.

Romanlardaki makroekonomi kurgusunun tam olarak ortaya konulabilmesi için, ekonomik sistemlerin distopik edebiyattaki işlevlerine ek olarak, söz konusu makroekonomik kavramların bu eserlerde nasıl işlendiğini de incelemek gerekmektedir. Bu bağlamda, çeşitli makroekonomik teoriler ve kavramlar, distopik senaryoların yapıtaşları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramların distopik kurgudaki yansımalarının ise şu şekilde sınıflandırılması mümkündür;

- **Üretim İlişkileri:** Marksist ekonomi teorisinden beslenen bu kavram, distopik kurgularda sıklıkla ele alınır. Jameson (2007), distopyaların genellikle üretim araçlarının kontrolü ve emek sömürüsü üzerine odaklandığını belirtir.
- **Kaynak Dağılımı:** Neoklasik iktisat teorisinin temel konularından biri olan kaynak dağılımı, distopik anlatılarda genellikle eşitsizlik ve adaletsizlik bağlamında işlenir. Suvin (2003), distopik toplumların çoğunlukla aşırı eşitsiz kaynak dağılımı ile karakterize edildiğini vurgular.
- **Ekonomik Büyüme ve Teknolojik İlerleme:** Schumpeter'in "yaratıcı yıkım"² kavramı, distopik kurgularda sıklıkla karşımıza çıkar. Teknolojik ilerlemenin ekonomik ve toplumsal etkilerini ele alan distopyalar, genellikle bu ilerlemenin olumsuz sonuçlarına odaklanır (Kumar, 1987).

2 "Yaratıcı yıkım" (creative destruction) kavramı, iktisat literatüründe Joseph A. Schumpeter'in "Capitalism, Socialism and Democracy" (1942) eseriyle özdeşleşmiştir. Schumpeter'e (2022) göre yaratıcı yıkım, kapitalist ekonomik düzenin temel itici gücüdür ve "içeriden sürekli olarak eski ekonomik yapıyı yıkıp yenisini yaratan endüstriyel mutasyon sürecini" ifade eder. Bu süreç, yeni ürünlerin, üretim metodlarının, pazarların ve organizasyon biçimlerinin ortaya çıkmasıyla mevcut ekonomik yapıları dönüştürür. Kavram, modern inovasyon teorilerinin ve evrimsel iktisat yaklaşımlarının temel dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır.

- Tüketim ve Talep: Keynesyen ekonomi teorisinin önemli bileşenlerinden olan tüketim ve talep kavramları, distopik kurgularda genellikle tüketim toplumu eleştirisi bağlamında ele alınır. Baccolini ve Moylan (2003), birçok distopyanın aşırı tüketimi ve yapay talep yaratmayı eleştirdiğini belirtir.
- Merkezi Planlama ve Piyasa Ekonomisi: Hayek ve Friedman gibi iktisatçıların fikirleriyle şekillenen bu iki zıt ekonomik model, distopik kurgularda sıklıkla karşılaştırılır. Distopyalar, her iki modelin de aşırı uygulamalarının potansiyel tehlikelerini gözler önüne serer (Fitting, 2010).
- Sürdürülebilirlik: Son yıllarda önem kazanan bu kavram, distopik kurgularda genellikle eksikliği üzerinden ele alınır. Meadows vd. (1972), “Büyümenin Sınırları” raporunda sürdürülebilir kalkınmanın önemini vurgularken, distopik romanlar çoğunlukla sürdürülemez ekonomik sistemlerin sonuçlarını dramatize eder.
- İnovasyon: Schumpeter’in “yaratıcı yıkım” kavramıyla ilişkilendirilebilecek inovasyon, distopik kurgularda hem bir kurtuluş hem de bir tehdit unsuru olarak karşımıza çıkar. Teknolojik inovasyonların toplumsal etkileri, bu romanlarda sıkça işlenen bir temadır.

Bu teorik çerçeve, 1984, Atlas Silkindi ve Cesur Yeni Dünya romanlarındaki ekonomik kurgunun sistematik analizine temel oluşturmaktadır. Her bir eser, yukarıda belirtilen makroekonomik kavramları özgün bir şekilde ele alarak, kendi distopik vizyonunu bu temeller üzerine inşa etmektedir. Bu makroekonomik kavramların distopik kurgulardaki yansımaları, sadece edebi bir anlatım aracı olmanın ötesinde, mevcut ekonomik sistemlerin potansiyel sonuçlarına dair önemli öngörüler sunmaktadır. Bu bağlamda, distopik edebiyat, ekonomik teorilerin ve politikaların uzun vadeli etkilerini simüle eden bir “düşünce deneyi” işlevi görmektedir.

Distopik edebiyat ve ekonomi arasındaki bu teorik bağlantılar, çalışmanın müteakip bölümlerinde gerçekleştirilecek analizler için metodolojik bir zemin hazırlamaktadır. Bu çerçeve, her bir romanın ekonomik kurgusunun derinlemesine incelenmesi ve karşılaştırmalı analizinin yapılması için gerekli analitik araçları sağlamaktadır.

2.2. Literatür

Distopik romanlarda ekonomik kurgular, toplumsal eleştiri ve geleceğe dair uyarılar sunmak için güçlü bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmaya konu edilen edebi eserler, farklı ekonomik sistemlerin aşırı uçlarını ve potansiyel tehlikelerini ele alan önemli örneklerdir. Bu örneklere dair incelemeler literatürde kendine yer bulmaktadır. Tablo 1’de, George Orwell’in “1984”, Aldous Huxley’in “Cesur Yeni Dünya” ve Ayn Rand’ın “Atlas Silkindi” romanlarına ilişkin literatürdeki temel çalışmalar, bu eserlerin ekonomik kurgularına dair analizleri ve temel bulguları ile sunulmaktadır. İncelenen çalışmalar, söz konusu distopik anlatılardaki ekonomik sistemlerin toplumsal kontrol mekanizmaları, tüketim kalıpları ve bireysel özgürlükler üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır.

Tablo 1. Literatür Analizi

Yazar (Yıl)	İncelenen Eser	Bulgular
Newsinger (1999)	1984	Orwell'in "1984" romanındaki distopik toplum yapısına dair önemli gözlemler sunmaktadır. Newsinger'e göre, romanda tasvir edilen totaliter sistem hâlihazırda mevcuttur ve yönetici elit, entellektüeller, yöneticiler, teknik personel ve yukarı doğru hareketli işçi sınıfı unsurlarından oluşmaktadır. Bu yapı, distopik bir toplumda ekonomik ve siyasi gücün nasıl dağıldığına işaret etmektedir. Ancak Newsinger, romanda İngiliz devriminin neden süper-Stalinist bir distopyaya dönüştüğüne, devrimci liderliğin nasıl yönetici elit haline geldiğine ve proletaryanın buna neden izin verdiğine dair yeterli açıklama bulunmadığını belirtir. Bu eksiklik, devrimlerin kaçınılmaz olarak bu tür bir sisteme yol açacağı izlenimini yaratmaktadır.
Tyner (2004)	1984	George Orwell'in 1984 romanını Michel Foucault'nun iktidar ve disiplin kavramları çerçevesinde incelemiştir. Çalışma, romandaki totaliter rejimin ekonomik yapısına doğrudan odaklanmasa da distopik bir toplumda ekonomik kontrolün nasıl uygulandığına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Romanda tasvir edilen toplum, sıkı bir sınıf hiyerarşisine sahiptir ve devlet, vatandaşların ekonomik faaliyetlerini sıkı bir şekilde kontrol etmektedir. Bireylerin ekonomik özgürlükleri kısıtlanmış, kaynakların dağıtımı ve tüketimi devlet kontrolüne alınmıştır. Ayrıca, ekonomik verilerin manipülasyonu da söz konusudur. Bu unsurlar, distopik romanlarda sıkça karşılaşılan merkezi planlı ekonomi ve devlet kontrolü temalarını yansıtmaktadır. Tyner'in analizi, distopik kurgulardaki ekonomik yapıların, iktidarın toplum üzerindeki kontrolünü pekiştirmek için nasıl kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir.
Dağ (2020)	1984	George Orwell'in "1984" eserinde ekonomik yapı, totaliter bir rejimin baskıcı ve merkeziyetçi doğasıyla şekillendirilmiştir. Okyanusya'da ekonomi, Parti'nin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş olup, bireylerin ekonomik özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Devlet, üretim araçlarını ve kaynakları kontrol ederek, toplumun her kesimini gözetim altında tutmakta ve bireylerin yaşamlarını sıkı bir şekilde denetlemektedir. Ekonomik sistem, sürekli savaş ve kaynak israfı ile karakterize edilir; bu durum, toplumun yoksullaşmasına ve bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çekmesine yol açar. Parti, "yenisöylem" ve propaganda aracılığıyla, bireylerin düşüncelerini ve duygularını kontrol ederek, ekonomik gerçekleri çarpıtır ve halkın gerçek durumdan haberdar olmasını engeller. Sonuç olarak, bireyler, devletin belirlediği sınırlar içinde yaşamaya mahkum edilirken, ekonomik yapı da bu baskıcı sistemin sürdürülmesine hizmet eder.
Burns (2009)	Atlas Silkindi	Romanın Amerikan sağı üzerindeki etkisini incelemektedir. Burns, Rand'ın <i>laissez-faire</i> kapitalizmi savunusunu ve devlet müdahalesine karşı sert eleştirilerini tarihsel bağlamda ele almaktadır. Kitap, Rand'ın bireysel girişimciliği yüceltmesi, kolektivizme karşı çıkması ve ekonomik elitleri savunması gibi temel ekonomik fikirlerini tartışmaktadır. Burns, Rand'ın bu fikirlerinin Amerikan sağının ekonomi politikalarını nasıl şekillendirdiğini göstermekte, ancak aynı zamanda bu fikirlerin aşırılıklarına ve potansiyel sorunlarına da dikkat çekmektedir. Bu çalışma, distopik kurgunun gerçek dünya ekonomi politikaları üzerindeki etkisini anlamak açısından önemli bir kaynak sunmaktadır.
Attarian (2003)	Cesur Yeni Dünya	Romanın ekonomik vizyonu, günümüz dijital ekonomilerindeki hedonik tüketim kalıplarıyla benzerlikler göstermektedir.
Firchow (1984)	Cesur Yeni Dünya	Cesur Yeni Dünya'nın ekonomik kurgusunu, tüketim odaklı bir toplumun eleştirisi olarak yorumlamaktadır. Çalışma, romanın Fordist üretim modelini ve kitle tüketimini nasıl hicvettiğini analiz eder. Firchow'a göre, Huxley'in yarattığı dünya, ekonomik verimliliğin ve maddi bolluğun, bireysellik ve özgürlük pahasına elde edildiği bir distopyayı temsil etmektedir. Kitap, Cesur Yeni Dünya'nın ekonomik sisteminin, insani değerleri nasıl aşındırdığını ve teknolojik ilerlemenin potansiyel tehlikelerini nasıl vurguladığını tartışmaktadır.
Woiak (2007)	Cesur Yeni Dünya	Woiak (2007), Huxley'in <i>Brave New World</i> romanındaki ekonomik kurguyu, yazarın döneminin toplumsal ve ekonomik kaygılarını yansıtan bir distopya olarak değerlendirir. Romanda tasvir edilen Dünya Devleti'nde, ekonomik istikrar ve verimlilik esas alınmıştır. Toplum, genetik mühendislik ve koşullandırma yoluyla katı bir kast sistemine göre düzenlenmiştir. Her kast, belirli ekonomik rollere uygun olarak üretilmekte ve eğitilmektedir. Tüketim, ekonominin temel direği olarak teşvik edilmekte ve propaganda yoluyla dayatılmaktadır. Woiak'a göre Huxley, bu kurguyla hem kapitalist tüketim toplumunu ve hem de bilimsel planlamanın aşırılıklarını eleştirmektedir. Aynı zamanda, ekonomik istikrar adına bireyselliğin ve insani değerlerin feda edilmesine dair endişelerini dile getirmektedir. Bu distopik ekonomik sistem, verimliliği ve maddi bolluğu ön plana çıkarırken, bireysel özgürlükleri kısıtlamakta ve insanları standartlaştırmaktadır.

Yazar (Yıl)	İncelenen Eser	Bulgular
Torlak (2022)	Cesur Yeni Dünya	Cesur Yeni Dünya romanındaki ekonomik yapıya ilişkin analizinde, tüketim odaklı bir ekonomik sistemin insan sonrası toplumun temel dinamiği olarak kurgulandığını vurguladığı görülmektedir. Romanda Ford'un endüstriyel üretim felsefesinin toplumsal düzenin merkezine yerleştirildiği ve tüketimin sürdürülebilir kılınması için insanların genetik müdahaleler, şartlandırma ve çeşitli uyuşturucu maddelerle yönlendirildiği bir ekonomik yapı tasvir edilmektedir. Yazar özellikle, romandaki ekonomik sistemin istikrarı için tüketimin sürekli teşvik edilmesi, insanların bedava şeylerden uzaklaştırılması ve her türlü aktivitenin tüketime dönüştürülmesi gerektiğine dair kurgunun altını çizmektedir. Torlak'a göre roman, 1930'ların muhafazakâr ekonomik ortamında yazılmış olmasına rağmen, günümüzün tüketim toplumuna dair öngörülerini başarıyla yansıtmıştır. Yazara göre romandaki ekonomik sistem, insanların mutluluğu ve sistemin istikrarı için sürekli tüketimi zorunlu kılan, bireysel özgürlükleri kısıtlayan totaliter bir yapı olarak resmedilmektedir.
Booker (1994)	Cesur Yeni Dünya & 1984	Booker (1994), 1984 ve Brave New World'deki ekonomik kurguları karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Brave New World'de ultra-kapitalist bir toplum tasvir edilirken, 1984'te daha çok Stalinist bir ekonomik model görülmektedir. Huxley'in distopyasında, tüketim teşvik edilmekte ve ekonominin işleyişi için sürekli yeni ürünlerin geliştirilmesi ve pazarlanması gerekmektedir. Eskiye tamir etmek yerine yenisini almak teşvik edilir. Orwell'in distopyasında ise ekonomi daha çok devlet kontrolündedir ve teknolojik olarak geri kalmıştır. Her iki romanda da ekonomik sistem, toplumu kontrol etmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Brave New World'de hedonistik tüketim ve eğlence, kitleleri uyuşturmak için teşvik edilirken, 1984'te kıtlık ve yoksunluk, nüfusu baskı altında tutmak için kullanılmaktadır. Her iki distopya da, farklı yöntemlerle de olsa, ekonomiyi totaliter kontrolün bir aracı olarak resmetmektedir.
Sargent (2010)	Cesur Yeni Dünya & 1984	Bu distopik anlatılar hem kapitalizm hem de sosyalizme yönelik eleştirel unsurlar barındırmaktadır.
Çelik(2015)	Cesur Yeni Dünya & 1984	Yazar 1984 ve Cesur Yeni Dünya romanlarındaki ekonomik yapıya ilişkin analizinde, her iki distopyanın da totaliter rejimlerin ekonomik kontrolü bir tahakküm aracı olarak kullandığını vurguladığı görülmektedir. 1984'te özel mülkiyetin yasaklandığı ve tüm ekonomik faaliyetlerin devlet kontrolünde olduğu bir sistem tasvir edilirken, Cesur Yeni Dünya'da Batı'daki sanayileşme sürecinin ve katı uzmanlaşmanın sonuçlarına odaklanılmaktadır. Çelik, her iki romanda da ekonomik yapının toplumsal sınıfları keskin çizgilerle ayırdığını ve dikey-yatay sosyal hareketliliği engellediğini ortaya koymakta, özellikle, bu distopyalarda ekonomik gücün seçkin bir azınlığın elinde toplandığını ve ekonomik kontrolün toplumsal kontrolü sağlamada sistematik bir araç olarak işlev gördüğünü vurgulamaktadır. Bu bağlamda her iki romandaki ekonomik sistem, totaliter rejimlerin kitleleri yönetme ve denetleme mekanizmalarının temel bileşeni olarak değerlendirilmektedir.
Shippey (2016)	Cesur Yeni Dünya & 1984	Distopik romanlarda ekonomik kurguların genellikle aşırı eşitsizlik, kaynak kıtlığı ve totaliter kontrol temaları etrafında şekillendiğini belirtir. Bu eserlerde ekonomik sistemler çoğunlukla devlet veya şirket tekelleri tarafından yönetilir, bireysel özgürlükler kısıtlanır ve teknolojinin istihdam üzerindeki etkileri ele alınmaz. Tüketim toplumu eleştirisi, çevresel sorunların ekonomik yansımaları ve kaynakların adil olmayan dağılımı gibi konular da işlenir. Shippey'e göre, distopik romanlar mevcut ekonomik sistemlerin aşırıya kaçmış veya bozulmuş versiyonlarını sunarak, toplumsal kontrol mekanizmalarını ve sınıf ayrımlarını vurgular.
Claeys (2016)	Üç roman karşılaştırması	Her üç roman da farklı açılardan "sürdürülemez" ekonomik büyüme modellerine dikkat çekmektedir.

Tablo 1'de distopik romanlara dair literatür özetlenmeye çalışılmıştır. Genel olarak incelendiğinde Orwell'in *1984* adlı eseri totaliter bir rejimin ekonomik kontrolünü merkeze alan bir distopya sunduğuna dair vurgular öne çıkmaktadır. Newsinger (1999) ve Tyner (2004), romandaki ekonomik yapının sıkı bir sınıf hiyerarşisine dayandığını ve devletin ekonomik faaliyetler üzerinde mutlak bir kontrol uyguladığını vurgulamaktadır. Tyner, Foucault'nun iktidar ve disiplin kavramları çerçevesinde yaptığı analizde, ekonomik verilerin manipülasyonunun

ve kaynakların devlet kontrolünde dağıtımının, iktidarın toplum üzerindeki hâkimiyetini pekiştirdiğini ortaya koymaktadır.

Rand'ın *Atlas Silkindi* adlı romanını ele alan çalışmalar incelendiğinde; Burns (2009), Rand'ın *laissez-faire* kapitalizmi savunusunu ve devlet müdahalesine karşı eleştirilerini tarihsel bağlamda ele aldığı gözlemlenmektedir. Rand'ın bireysel girişimciliği yüceltmesi ve ekonomik elitleri savunması, Amerikan sağının ekonomi politikalarını şekillendirmede etkili olmuştur. Ancak Burns (2009) çalışmasında bu fikirlerin aşırılıklarına ve potansiyel sorunlarına da dikkat çekmektedir.

Huxley'in *Cesur Yeni Dünya* adlı eseri ise literatürde tüketim odaklı bir toplumun eleştirisi olarak yorumlanmaktadır. Firchow (1984) ve Woiak (2007), romanın Fordist üretim modelini ve kitle tüketimini hicvettiğini belirtmektedir. Huxley'in yarattığı dünyada, ekonomik verimlilik ve maddi bolluk, bireysellik ve özgürlük pahasına elde edilmektedir. Attarian (2003), romanın ekonomik vizyonunun günümüz dijital ekonomilerindeki hedonik tüketim kalıplarıyla benzerlikler gösterdiğini ileri sürmektedir.

Booker (1994), 1984 ve *Cesur Yeni Dünya* romanlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. 1984'te Stalinist bir ekonomik model görülürken, *Cesur Yeni Dünya*'da ultra-kapitalist bir toplum tasvir edilmektedir. Her iki romanda da ekonomik sistem, toplumu kontrol etmenin bir aracı olarak kullanılmaktadır. Sargent (2010), bu distopik anlatıların hem kapitalizme hem de sosyalizme yönelik eleştirel unsurlar barındırdığını belirtir.

Shippey (2016), distopik romanlardaki ekonomik kurguların genellikle aşırı eşitsizlik, kaynak kıtlığı ve totaliter kontrol temaları etrafında şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu eserlerde ekonomik sistemler çoğunlukla devlet veya şirket tekelleri tarafından yönetilir, bireysel özgürlükler kısıtlanır ve teknolojinin istihdam üzerindeki etkileri ele alınır.

Claeys (2016), her üç romanın da farklı açılardan sürdürülemez ekonomik büyüme modellerine işaret ettiğini vurgulamaktadır. Bu perspektif, günümüz ekonomik tartışmalarında da önemli bir yer tutan sürdürülebilirlik kavramıyla ilişkilendirilebilir.

Literatür taraması detaylı olarak gözden geçirildiğinde, incelenen distopik romanların farklı ekonomik sistemlerin aşırı uygulamalarını eleştirel bir bakış açısıyla ele aldıkları gözlemlenmektedir. Bu eserler bir anlamda ekonomik modellerin toplumsal yapı, bireysel özgürlükler ve insan değerleri üzerindeki etkilerini sorgulamakta ve okuyucularını mevcut ekonomik eğilimlerin potansiyel sonuçları hakkında düşünmeye teşvik etmektedir.

Genel olarak irdelendiğinde, mevcut literatür distopik edebiyatın ekonomik analiz için değerini ortaya koymaktadır. Ancak, bu çalışmalarda edebi eserlerin makroekonomik teorilerle doğrudan ilişkilendirilmesi ve sürdürülebilirlik perspektifinden detaylı analizinin ise eksik kaldığı tespit edilmektedir.

3. Distopik Romanlardaki Makroekonomik Yapılanma

3.1. 1984: Totaliter Rejimin Ekonomik Yapısı

George Orwell'in 1984 romanı, totaliter bir rejimin ekonomik yapısını çarpıcı bir şekilde tasvir etmektedir. Okyanusya'nın distopik dünyasında, ekonomi, iktidarın mutlak kontrolünü sürdürmek için sistematik bir araç olarak kullanılmaktadır.

George Orwell'in politik ve ekonomik görüşlerinin oluşumunda, İspanya İç Savaşı'ndaki deneyimleri önemli bir rol oynamıştır. Savaş sonrası dönemde, Orwell totaliter rejimlere yönelik

eleştirel bir tutum geliştirmiş ve bu durum, eserlerine de yansımıştır (Crick, 1980). Orwell'in entellektüel formasyonunda, Sovyet komünizmine yönelik eleştiriler ve çeşitli sol akımların analizleri de etkili olmuştur (Woodcock, 1967).

1984 romanındaki ekonomik kurgu, Orwell'in totaliter sistemlere yönelik çok yönlü eleştirisinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Ingle, 2006). Eserde betimlenen ekonomik yapı, merkezi planlamanın aşırı formlarını ve bunun toplum üzerindeki etkilerini dramatize etmektedir. Bu bağlamda, Emmanuel Goldstein karakteri, totaliter rejime karşı muhalefeti sembolize etmekte ve bazı araştırmacılar tarafından sürgündeki komünist devrimci Leon Trotsky'nin edebi bir temsili olarak yorumlanmaktadır (Meyers, 2000).

Booker (1994), romandaki ekonomik modelin Stalinist özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Bu sistem, merkezi planlama, kıtlık ekonomisi ve sıkı devlet kontrolü ile karakterize edilmektedir. Romanda üç süper devlet arasında betimlenen sürekli savaş hali, ekonomik kaynakların yönlendirilmesinde ve toplumun yaşam standardının kontrolünde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu kurgu, totaliter rejimlerin ekonomiyi nasıl bir kontrol mekanizması olarak kullanabileceğine dair güçlü bir eleştiri sunmaktadır.

Parti'nin savaş barıştı sloganı, savaşın ekonomik işlevini perdelemektedir. Goldstein'in siyasi söylemleriyle yaratılan imgeden hareketle savaş, aslında üretim fazlasını imha etmek ve nüfusun yaşam standardını düşük tutmak için bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Tyner (2004), bu durumu "Keynesyen ekonomi teorisinin bir parodisi" olarak değerlendirmektedir; savaş harcamaları, ekonomiyi canlandırmak yerine, sistematik olarak yoksulluğu sürdürmek için kullanılmaktadır.

1984'te ekonomi, katı bir merkezi planlama sistemi ile yönetilmektedir. Parti, tüm üretim araçlarını kontrol etmekte ve ekonomik hedefleri belirlemektedir. Newsinger (1999), bu sistemi Sovyetler Birliği'nin merkezi planlama modelinin bir tezahürü olarak nitelendirmektedir.

Kitapta üretim hedeflerinin ise gerçeklikten kopuk bir şekilde belirlenmekte olduğu ve sürekli olarak aşıldığı iddia edilmektedir. Winston'ın görevinin bir parçası olan istatistiklerin manipülasyonu, ekonomik gerçekliğin nasıl çarpıtıldığını gözler önüne sermektedir. Bu durum, totaliter rejimlerin ekonomik başarısızlıklarını gizleme çabalarına örnek teşkil eden bir imge olarak kullanılmaktadır.

Orwell'in Okyanusya'sında üç belirgin sınıf tanımlanmaktadır: İç Parti, Dış Parti ve proleterler. Bu sınıf/kast yapısı ekonomik eşitsizliğin kurumsallaşmış halini temsil etmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu bağlamda Burnham'ın (1941) Yönetici Devrimi teorisinden etkilenen Orwell, yeni bir yönetici sınıfın ortaya çıkışını ve bu sınıfın ekonomik gücü nasıl tekelinde tuttuğunu betimlemektedir.

1984'ün ekonomik vizyonu, totaliter bir rejimin ekonomiyi nasıl bir kontrol aracı olarak kullanabileceğini göstermektedir. Orwell, bu distopik ekonomik sistem aracılığıyla hem kapitalist hem de komünist sistemlerin potansiyel tehlikelerine dikkat çekmekte ve ekonomik yapıların politik gücü nasıl pekiştirebileceğini vurgulamaktadır.

Orwell'in distopyasında, kaynakların sürekli savaş ekonomisi için kullanılması ve kıtlığın bilinçli olarak sürdürülmesi, günümüzde neredeyse tüm bilim dallarında kendisine sıkça yer bulan sürdürülebilirlik kavramının antitezi bir durumu yansıtmaktadır. Bu durum, günümüzdeki savaş ekonomisi vs. sürdürülebilir ekonomi tartışmalarıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca, romandaki bilgi manipülasyonu, sürdürülebilirlik için gerekli olan şeffaflık ve doğru veri akışının önemini vurgulamaktadır (Woodcock, 1967).

3.2. Atlas Silkindi: Laissez-Faire Kapitalizminin ve Bireysel Girişimciliğin Tezahürü

Ayn Rand'ın Atlas Silkindi romanı, laissez-faire kapitalizminin ve bireysel girişimciliğin yüceltiği bir distopik dünya sunmaktadır. Eser, devlet müdahalesinin ekonomiye zararlarını dramatize ederken, serbest piyasa ekonomisini ideal bir sistem olarak betimlemektedir (Burns, 2009).

Rand, romanında devlet müdahalesinin ekonomiye olan olumsuz etkilerini vurgulayarak, ekonominin giderek daha fazla regüle edilmesini ve toplum yararına politikaları, distopik dünyadaki ekonomik çöküşün ana nedeni olarak göstermektedir. Bu yaklaşım, Hayek ve Friedman gibi ekonomistlerin devlet müdahalesine yönelik eleştirilerini yansıtmaktadır.

Romanda, yağmacılar olarak nitelendirilen politikacılar ve bürokratlar, ekonomik kararları piyasa güçlerinden ziyade “kamu yararı” adı altında kendi çıkarları doğrultusunda almaktadırlar. Bu durum, Buchanan ve Tullock'un *kamu tercihi teorisi* ile paralellik göstermektedir; politikacıların ve bürokratların kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri fikri romanda açıkça işlenmektedir.

Rand, üreticiler olarak tanımladığı girişimci ve yenilikçilerin toplum için hayati önemini vurgulamaktadır. John Galt önderliğindeki üreticilerin durgunluk grevi, Schumpeter'in “yaratıcı yıkım” kavramının bir tür tersine çevrilmesi olarak değerlendirilebilir. Üreticiler sistemden çekildiğinde, ekonomi çökmekte ve toplum kaosa sürüklenmektedir (Sciabarra, 2015).

Atlas Silkindi, ekonomik özgürlüğü temel bir insan hakkı olarak konumlandırmaktadır. Rand, bireylerin kendi ekonomik kaderlerini belirleme hakkını savunurken, kollektivist ekonomi politikalarını sert bir şekilde eleştirmektedir. Bu yaklaşım, Nozick'in (1974) minimal devlet teorisiyle benzerlikler göstermektedir.

Bu romandaki ekonomik kurgu, laissez-faire kapitalizminin bir savunusu niteliğindedir. Burns (2009), Rand'ın bireysel girişimciliği yücelttiğini ve devlet müdahalesine karşı sert eleştiriler getirdiğini belirtmektedir. Romanda, ekonomik başarı büyük ölçüde bireysel yetenek ve çabaya bağlanmaktadır. Bu yaklaşım, serbest piyasa ekonomisinin temel prensipleriyle uyumludur. Ancak Rand, bu fikri daha da ileri götürerek, ekonomik eşitsizliği doğal ve hatta arzu edilir bir durum olarak betimlemektedir. Ancak Burns, Rand'ın bu fikirlerinin aşırılıklarına ve potansiyel sorunlarına da dikkat çekmektedir. Rand'ın ekonomik vizyonu, bireysel özgürlük ve girişimciliği ön plana çıkarırken, ekonomik eşitsizlik konusundaki tartışmalı görüşleriyle de dikkat çekmektedir.

Rand'ın vizyonu, serbest piyasa ekonomisinin sürdürülebilirliği üzerine düşünmemizi sağlamaktadır. Romanın “kim üretecek?” sorusu, sürdürülebilir bir ekonomi için inovasyonun ve girişimciliğin önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, romandaki sınırsız kaynak kullanımı anlayışı, modern sürdürülebilirlik kavramıyla çelişmektedir. Bu durum, ekonomik büyüme ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki gerilimi yansıtmaktadır.

Sürdürülebilirlik perspektifinden bakıldığında, Rand'ın vizyonu çeşitli sorunlar barındırmaktadır. Sınırsız ekonomik büyüme anlayışı, doğal kaynakların tükenmesi ve çevresel bozulma gibi günümüzün kritik sorunlarını göz ardı etmektedir. Ayrıca, sosyal sürdürülebilirlik açısından, ekonomik eşitsizliğin aşırı boyutlara ulaşması toplumsal uyumu tehdit edebilmektedir (Mackey & Sisodia, 2014).

Sonuç olarak, Atlas Silkindi, laissez-faire kapitalizminin ve bireysel girişimciliğin potansiyel faydalarını vurgularken, bu sistemin sürdürülebilirlik açısından taşıdığı riskleri yeterince ele almamaktadır. Roman, ekonomik özgürlük ve verimlilik konularında güçlü argümanlar sunsa da modern sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde yeniden değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

3.3. Cesur Yeni Dünya: Tüketim Toplumu'na Dayalı Ekonomik Yapı

Aldous Huxley'in Cesur Yeni Dünya romanı, tüketim odaklı bir toplumun distopik vizyonunu sunmaktadır. Bu eser, ekonomik istikrar ve toplumsal uyumu maksimize etmek için tasarlanmış bir sistemi betimleyerek, modern kapitalizmin potansiyel sonuçlarını eleştirel bir perspektiften ele almaktadır (Booker, 1994).

1930'ların başında, Huxley'in Cesur Yeni Dünya'yı kaleme aldığı dönemde dünya Birinci Dünya Savaşı'nın travmatik etkilerinden henüz kurtulmuştu. Sovyetler Birliği'nde totaliter rejimler ortaya çıkmış, Avrupa'da faşist partiler güç kazanmaya başlamıştı. Üstelik, on yılın sonunda patlak verecek olan yeni bir dünya savaşı da ufukta belirmişti. Bu siyasi gelişmelere paralel olarak, bilhassa savaş temelli teknolojiler alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiş ve dünya hızla sanayileşmişti. Bu kurguyu betimlemek ve sanayileşme süreci ile bunun toplum üzerindeki etkilerini sembolize etmek için ise Huxley Ford Motor Company'nin kurucusu ve seri üretim tekniğinin mucidi Amerikalı sanayici Henry Ford'u kullanmaktadır. Huxley, gelişmenin aşırı bir sonuca vardırıldığı, standartlaştırılmış insanların üretildiği bir geleceği hayal etmektedir. Bu anlamda Cesur Yeni Dünya, 1930'lardaki teknoloji, bilim ve totalitarizmin yükselişinden yola çıkarak, insanlığın tüm özgür seçimlerinden mahrum bırakıldığı ve genetik ve psikolojik manipülasyonlarla mutluluğa zorlandığı gelecekteki totaliter bir devleti tasvir etmektedir.

Huxley'in kurguladığı dünyada -yukarıda da dile getirildiği üzere- ekonomi Ford'un üretim ilkelerine dayanan bir sistem üzerine inşa edilmiştir. Ford figürünün tanrılaştırılması, Fordizmin ekonomik ve sosyal düzenin temeli haline gelmesi, Taylor ve Ford'un kitlesel üretim teorilerinin aşırı bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Kitlesel üretimin belki de zorunlu sonucu olan kitlesel tüketim, romanda "Tüketmek iyidir" mantrasıyla vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, Keynesyen ekonomi teorisinin tüketim odaklı perspektifinin bir parodisi olarak yorumlanabilir (Firchow, 1984).

Huxley'in betimlediği toplum, genetik mühendisliği ve şartlandırma yoluyla oluşturulmuş katı bir kast sistemine dayanmaktadır. Her kast, ekonominin belirli bir işlevini yerine getirmek üzere tasarlanmıştır. Alfa'lar yönetici sınıfı, Beta'lar teknik uzmanları, Gamma'lar, Delta'lar ve Epsilon'lar ise işçi sınıfını oluşturmaktadır. Bu yapılanma, bir yandan Platon'un *Devlet* adlı eserindeki işlevsel sınıf yapısının distopik bir versiyonu olarak görülebileceği gibi, Ricardo'nun (1817) karşılaştırmalı üstünlükler teorisinin aşırı bir uygulaması olarak da düşünülebilir; her grup, en verimli olduğu işlevi yerine getirmek üzere özel olarak yetiştirilmektedir.

Romanda, ekonomik verimlilik ve toplumsal istikrar, bireylerin mutluluğuyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Soma adlı uyuşturucunun kullanımı, mutsuzluğu ve dolayısıyla verimsizliği önlemek için bir araç olarak sunulmaktadır. Bu durum, Bentham'ın (1789) faydacılık teorisinin çarpıtılmış bir uygulaması olarak değerlendirilebilir; toplumun mutluluğu, bireysel özgürlük pahasına maksimize edilmektedir.

Huxley, ekonomik istikrar ve mutluluk arasındaki bu zoraki ilişkiyi eleştirerek, modern tüketim toplumlarının potansiyel tehlikelerine dikkat çekmektedir. Ekonomik büyüme

ve istikrarın, bireysellik ve özgürlük pahasına elde edilebileceği fikri, romanın merkezi temalarından birini oluşturmaktadır (Postman, 2005).

Sürdürülebilirlik perspektifinden bakıldığında, Huxley'in romanı sosyal sürdürülebilirlik kavramını sorgulatmaktadır. Toplumsal istikrar ve ekonomik verimlilik adına bireyselliğin feda edilmesi, sürdürülebilir bir toplum için gerekli olan çeşitlilik ve inovasyon potansiyelini ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, günümüz sürdürülebilirlik tartışmalarında sıkça vurgulanan sosyal adalet ve eşitlik kavramlarıyla çelişmektedir (Caradonna, 2022).

Romandaki yapay üreme ve şartlandırma uygulamaları, günümüzdeki biyoteknoloji ve sürdürülebilirlik tartışmalarıyla ilişkilendirilebilir. Özellikle, genetik mühendisliğinin potansiyel etik sorunları ve bunun sosyal sürdürülebilirlik üzerindeki etkileri, romanın sunduğu distopik vizyon ışığında yeniden değerlendirilebilir (Woiak, 2007).

Sonuç olarak, Cesur Yeni Dünya, ekonomik istikrar ve tüketim odaklı bir toplumun potansiyel risklerini gözler önüne sermektedir. Roman, sürdürülebilirlik kavramını sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutlarıyla ele almamız gerektiğini vurgulayarak, günümüz sürdürülebilir kalkınma tartışmalarına ışık tutmaktadır.

3.4. Distopik Romanlardaki Makroekonomik Yapılanmanın Karşılaştırmalı Analizi

Distopik edebiyat, toplumsal ve ekonomik sistemlerin potansiyel tehlikelerini dramatize ederek, okuyucuları mevcut eğilimlerin olası sonuçları üzerine düşünmeye teşvik eder. Bu çalışmada incelenen *1984*, *Atlas Silkindi* ve *Cesur Yeni Dünya* romanları, farklı makroekonomik sistemleri ele alarak, kendi dönemlerinin ekonomik tartışmalarını yansıtırken, aynı zamanda özgürlük, kontrol ve toplumsal düzen gibi evrensel temaları da irdelemektedir.

Her üç roman da ekonomiyi toplumsal kontrolün bir aracı olarak sunar, ancak bu kontrolün uygulanma biçimi ve altında yatan makroekonomik teoriler önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

1984, merkezi planlamaya dayalı totaliter bir ekonomiyi resmeder. Orwell'in ekonomik vizyonu, kaynakların kısıtlanması ve üretimin manipülasyonu yoluyla toplumsal kontrolü sağlar. Bu sistem, Hayek'in (1944) *Kölelik Yolu* adlı eserinde eleştirdiği sosyalist planlama modelinin distopik bir uzantısı olarak görülebilir. Romandaki ekonomik yapı, bireylerin özgürlüklerini kısıtlayarak ve kaynakları manipüle ederek, totaliter rejimin gücünü pekiştirir.

Atlas Silkindi, *laissez-faire* türü kapitalizmin bir savunusunu sunar. Rand'ın ekonomik vizyonu, devlet müdahalesini ve regülasyonları eleştirirken, bireysel girişimciliği ve ekonomik özgürlüğü yüceltir. Bu yaklaşım, Schumpeter'in *yaratıcı yıkım* kavramıyla uyumludur; üreticilerin sistemden çekilmesi, ekonominin çöküşüne ve toplumun kaosa sürüklenmesine neden olur. Roman, serbest piyasa ekonomisinin bireysel özgürlüğü ve ekonomik verimliliği artıracığı tezini savunur.

Cesur Yeni Dünya ise, fordist üretim ilkelerine dayanan ve tüketimi teşvik eden bir sistem sunar. Huxley'in ekonomik modeli, tüketimin teşviki ve toplumsal şartlandırma yoluyla ekonomik kontrolü gerçekleştirir. Bu vizyon, Keynesyen ekonomi teorisinin tüketim odaklı yaklaşımının bir parodisi ya da alay edercesine kötü bir taklidi olarak okunabilir. Roman, ekonomik istikrar ve toplumsal uyum adına bireysel özgürlüklerin feda edildiği bir dünyayı tasvir eder.

Her üç romanda da bireyin ekonomik özgürlüğü ile toplumsal düzen arasındaki gerilim, farklı şekillerde ele alınır. Bu farklı yaklaşımlar, Berlin'in (1969) 'pozitif ve negatif özgürlük' kavramları çerçevesinde değerlendirilebilir. 1984'te negatif özgürlük tamamen ortadan kaldırılmışken, Atlas Silkindi'de yüceltilir. Cesur Yeni Dünyada ise pozitif özgürlük, ekonomik istikrar ve toplumsal uyum adına manipüle edilir.

Romanların sunduğu ekonomik sistemler, sürdürülebilirlik açısından da farklılıklar gösterir. 1984'teki kaynak kıtlığı ve Atlas Silkindi'deki sınırsız büyüme anlayışı, çevresel sürdürülebilirlik sorunlarını akla getirirken, Cesur Yeni Dünyanın tüketim odaklı ekonomisi, kaynakların verimli kullanımını konusunda soru işaretleri uyandırır.

Sonuç olarak, bu üç distopik roman, farklı makroekonomik sistemlerin potansiyel sonuçlarını dramatize ederek, ekonomi ve toplum arasındaki karmaşık ilişkileri gözler önüne sermektedir. Her bir roman, kendi döneminin ekonomik tartışmalarını yansıtırken, aynı zamanda günümüz ekonomik sorunlarına da ışık tutmaktadır. Bu eserler, ekonomik sistemlerin insan özgürlüğü, toplumsal düzen, sürdürülebilirlik ve adalet üzerindeki etkilerini sorgulamak için zengin bir zemin sunmaktadır.

3.5. Distopik Romanlardaki Makroekonomik Yapılanmanın Çağdaş Ekonomik Sistemlerle İlişkisi

İncelenen distopik eserlerin sunduğu ekonomik vizyonlar, çağdaş ekonomik sistemlerle dikkat çekici paralellikler sergilemektedir. Bu bölümde, 1984, Atlas Silkindi ve Cesur Yeni Dünya romanlarının öngörülerini güncel makroekonomik fenomenlerle ilişkilendirerek, bu eserlerin mevcut ekonomik sorunlara nasıl ışık tuttuğunu analiz edeceğiz.

Orwell'in 1984 adlı eserindeki veri manipülasyonu ve sürekli gözetim altında tutulan ekonomi modeli, Zuboff'un (2023) "gözetim kapitalizmi" kavramıyla önemli benzerlikler göstermektedir. Büyük teknoloji şirketlerinin kullanıcı verilerini toplayıp analiz ederek ekonomik ve sosyal davranışları yönlendirmesi, Orwell'in distopik vizyonunun çağdaş bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, 1984'teki merkezi planlama anlayışı, büyük veri analitiğiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Bazı ülkelerde uygulanan sosyal kredi sistemleri, distopik bir ekonomik kontrol mekanizmasının modern bir versiyonu olarak analiz edilebilir.

Rand'ın Atlas Silkindi adlı eserinde tasvir edilen devlet müdahalesinden arındırılmış ekonomi vizyonu, günümüz kripto para ekonomileriyle paralellik göstermektedir. Kripto para birimleri ve Merkeziyetsiz Finans (DeFi) platformları, merkezi otoritelerden bağımsız, bireylerin ekonomik özgürlüğünü ön plana çıkaran sistemler sunmaktadır. Ancak, bu sistemlerin içerdiği volatilité (oyunaklık) ve regülasyon (düzenleme) eksikliği gibi riskler, Rand'ın vizyonunun potansiyel sınırlamalarını da ortaya koymaktadır.

Huxley'in Cesur Yeni Dünya adlı eserindeki standardize edilmiş tüketim toplumu, günümüz platform ekonomileriyle benzerlik göstermektedir. Büyük teknoloji şirketlerinin algoritmaları kullanarak tüketici davranışlarını şekillendirmesi, Huxley'in öngördüğü toplumsal kontrolün modern bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, eserde betimlenen genetik mühendislik uygulamaları, CRISPR gibi güncel biyoteknolojik gelişmelerle paralellik göstermektedir. Bu gelişmeler, işgücü verimliliğini artırma potansiyeli taşıırken, beraberinde etik sorunlar ve ekonomik eşitsizlikleri derinleştirme riskini de barındırmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin işgücü piyasası üzerindeki etkileri, incelenen üç eserde de ele alınan ortak bir temadır. Günümüzde yapay zekâ ve otomasyon teknolojilerinin işgücü piyasasına etkileri, bu distopik vizyonların gerçekleşme potansiyelini artırmaktadır. Frey ve Osborne'un (2017) çalışması, mevcut işlerin önemli bir kısmının otomasyona uğrama riski taşıdığını göstermektedir.

Sürdürülebilirlik perspektifinden değerlendirildiğinde, incelenen eserlerin öngördüğü sorunların çözümüne yönelik günümüzde çeşitli girişimler mevcuttur. Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, distopik eserlerde betimlenen kaynak kıtlığı, çevresel ihmal ve sosyal eşitsizlik gibi sorunların çözümüne yönelik küresel çabaları yansıtmaktadır. Ellen Mac Arthur Vakfı'nın (2013) önerdiği *döngüsel ekonomi modeli*, distopik romanlardaki sürdürülemez üretim-tüketim döngülerine alternatif bir yaklaşım sunmaktadır.

Sonuç olarak, incelenen distopik eserler, çağdaş ekonomik sistemlerin potansiyel risklerine ışık tutarken, aynı zamanda bu sorunların çözümüne yönelik düşünce ve eylemleri de teşvik etmektedir. Bu eserler, teknolojik ilerlemenin ekonomik ve toplumsal etkilerini, sürdürülebilirlik sorunlarını ve ekonomik özgürlük ile toplumsal düzen arasındaki dengeyi sorgulamak için analitik bir çerçeve sunmaktadır. Günümüz ekonomik sistemlerini ve politikalarını değerlendirirken, bu distopik vizyonların sunduğu içgörülerden faydalanmak, daha dengeli ve sürdürülebilir ekonomik modeller geliştirmeye katkıda bulunabilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, 1984, Atlas Silkindi ve Cesur Yeni Dünya romanlarındaki makroekonomik kurguyu inceleyerek, distopik edebiyatın ekonomik sistemleri eleştirme ve geleceği öngörme kapasitesini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma, bu eserlerin kendi dönemlerinin ekonomik kaygılarını nasıl yansıttığını, farklı ekonomik sistemlerin potansiyel sonuçlarını nasıl dramatize ettiğini ve bunların günümüz ekonomik yapılarıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini analiz etmiştir.

İnceleme sonucunda, her üç romanın da ekonomiyi toplumsal kontrolün bir aracı olarak sunduğu, ancak bu kontrolün uygulanma biçiminin ve altında yatan makroekonomik teorilerin önemli ölçüde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Orwell'in 1984 adlı eserinde merkezi planlamaya dayalı totaliter bir ekonomi resmedilirken, Rand'ın Atlas Silkindi adlı romanı laissez-faire türü kapitalizmin bir savunusunu sunmaktadır. Huxley'in Cesur Yeni Dünyası ise, fordist üretim ilkelerine dayanan ve tüketimi teşvik eden bir sistem tasvir etmektedir.

Bu distopik vizyonlar, ekonomik sistemlerin toplum üzerindeki derin etkilerini vurgulayarak, ekonomi ve toplum arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamamıza katkıda bulunmaktadır. Örneğin, 1984'teki sürekli savaş ekonomisi, günümüzde savunma harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini sorgulatırken, Atlas Silkindi'nin bireysel girişimciliğe odaklanan yaklaşımı, inovasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmemize olanak tanımaktadır. Cesur Yeni Dünyanın tüketim odaklı ekonomisi ise, sürdürülebilir ekonomik büyüme kavramını irdelememize imkân vermektedir.

Bu üç romanın sunduğu farklı ekonomik kurgular, modern ekonomik sistemlerin temel çelişkilerini anlamak açısından değerli bir bakış açısı araştırma çerçevesi sunmaktadır. Orwell'in '1984'ündeki merkezi planlama sistemi, yalnızca kaynak tahsisinde verimsizliği değil, aynı zamanda ekonomik verilerin manipülasyonu sorununu da gündeme getirmektedir. Günümüzde, büyük teknoloji şirketlerinin veri tekelleşmesi ve ekonomik gözetim pratikleri, romanın öngördüğü risklerin farklı bir formda gerçekleştiğini göstermektedir.

Rand'ın 'Atlas Silkindi' eserindeki müdahaleden arındırılmış piyasa vizyonu, serbest piyasa ekonomisinin temel varsayımlarını sorgulatması bakımından önemlidir. Ancak eserin öngördüğü mutlak ekonomik özgürlük ortamının, günümüz kripto para piyasalarında dahi tam anlamıyla gerçekleşmediği görülmektedir. Bu durum, piyasaların kendi içinde düzenleyici mekanizmalara ihtiyaç duyduğu tezini güçlendirmektedir.

Huxley'in 'Cesur Yeni Dünya'sında tasvir edilen standardize edilmiş tüketim toplumu, günümüz platform ekonomilerinde karşımıza çıkan kitlesel tüketim kalıplarının öncül bir eleştirisi niteliğindedir. Romanın öngördüğü tüketim odaklı ekonomik sistem, modern dijital platformların tüketici davranışlarını şekillendirme gücüyle paralellik göstermektedir.

Bu üç eser, farklı ekonomik sistemlerin ortak bir noktasını vurgulamaktadır: ekonomik kontrolün giderek merkezileşmesi. Bu merkezileşme ister devlet eliyle ister büyük şirketler aracılığıyla, isterse tüketim kalıpları üzerinden gerçekleşsin, bireysel ekonomik özgürlükler üzerinde benzer kısıtlayıcı etkilere yol açmaktadır.

Çalışma, bu romanların günümüz ekonomik sistemleriyle dikkat çekici paralellikler gösterdiğini ortaya koymuştur. 1984'ün veri manipülasyonu ve gözetim ekonomisi, çağdaş gözetim kapitalizmi kavramıyla örtüşmektedir. Atlas Silkindi'nin devlet müdahalesinden arınmış ekonomi vizyonu, günümüzün kripto para ekonomileriyle benzerlik göstermektedir. Cesur Yeni Dünyanın standardize edilmiş tüketim toplumu ise, mevcut platform ekonomileriyle paralellik arz etmektedir.

Sürdürülebilirlik ve inovasyon perspektifinden değerlendirildiğinde, incelenen romanların günümüz ekonomik sistemlerinin karşı karşıya olduğu zorlukları ve fırsatları belirgin bir şekilde yansıttığı görülmüştür. 1984'teki kaynak kıtlığı, sürdürülebilir kaynak yönetiminin önemini vurgularken, Atlas Silkindi'deki sınırsız büyüme anlayışı, sürdürülebilir kalkınmanın gerekliliğini göstermektedir. Cesur Yeni Dünyanın standartlaştırılmış toplumu ise, sosyal sürdürülebilirlik ve inovasyonun önemi üzerine düşüncemizi sağlamaktadır.

Bu çalışma, distopik edebiyatın ekonomik sistemleri anlama, eleştirme ve geleceği öngörme konusundaki değerini ortaya koyarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. İncelenen romanlar, ekonomik sistemlerin sadece üretim ve tüketim ilişkilerini değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı, bireysel özgürlükleri ve insani değerleri nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Gelecekteki araştırmalar, güncel distopik romanların ekonomik vizyonlarının analizi, distopik romanlardaki ekonomik öngörülerin gerçekleşme oranlarının ekonometrik analizlerle değerlendirilmesi ve distopik edebiyatın ekonomi politikası yapıcılar üzerindeki potansiyel etkilerinin incelenmesi gibi alanlara odaklanabilir. Ayrıca, distopik romanlardaki ekonomik sistemlerin davranışsal ekonomi perspektifinden analizi ve distopik edebiyatın ekonomik kriz dönemlerindeki popülerliği ile bu dönemlerdeki ekonomik söyleme etkisinin araştırılması da gelecekteki verimli çalışma alanları olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma distopik edebiyatın, makroekonomik sistemleri anlama ve eleştirme konusundaki potansiyelini ortaya koymaktadır. Bu edebi eserlerin sunduğu perspektiflerden faydalanmak, gelecekteki ekonomik sistemleri tasarlar ve değerlendirirken daha dengeli, sürdürülebilir ve insani ekonomik modeller geliştirmeye katkı sağlayacaktır. Bu katkı göz önüne alındığında, distopik edebiyat, ekonomistler, politika yapıcılar ve toplum bilimciler için değerli bir kaynak olmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Attarian, J. (2003). Brave new world and the flight from God. In *Bloom's Modern Critical Views: Aldous Huxley* (Ed. Harold Bloom), pp.9-24.
- Baccolini, R., & Moylan, T. (2003). *Dark horizons: Science fiction and the dystopian imagination*. Routledge.
- Berlin, I. (1969). *Four essays on liberty*. Oxford University Press.
- Booker, M. K. (1994). *The dystopian impulse in modern literature: Fiction as social criticism*. Westport, Greenwood Press.
- Burnham, J. (1941). *The managerial revolution: What is happening in the world*. John Day Company.
- Burns, J. (2009). *Goddess of the market: Ayn Rand and the American right*. Oxford University Press.
- Caradonna, J. L. (2022). *Sustainability: A history*. Oxford University Press.
- Claeys, G. (2010). *The Cambridge companion to utopian literature*. Cambridge University Press.
- Claeys, G. (2016). *Dystopia: a natural history*. Oxford University Press.
- Crick, B. (1980). *George Orwell: A Life*. London: Secker & Warburg.
- Çelik, E. (2015). Distopik romanlarda toplumsal kurgu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 57-79. <https://doi.org/10.18490/sad.26868>.
- Dağ, Ü. (2020). George orwell'in 1984ve selim erdoğan'ın ikibinseksendört bir dijital kara ütopya eserlerinde distopyanın panoraması. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 107-124. <https://doi.org/10.20304/humanitas.751257>
- Ellen MacArthur Foundation. (2013). Towards the circular economy. Ellen MacArthur Foundation.
- Firchow, P. E. (1984). *The end of utopia: A study of Aldous Huxley's Brave New World*. Bucknell University Press.
- Fitting, P. (2010). Utopia, dystopia and science fiction. In *The Cambridge Companion to Utopian Literature* (Ed. Gregory Claeys). pp.135-153.
- Frey, C. B., & Osborne, M. A. (2017). The future of employment: How susceptible are jobs to computerisation? *Technological forecasting and social change*, 114, 254-280.
- Hayek, F. A. (1944). *The road to serfdom*. George Routledge & Sons.
- Ingle, S. (2006). *The Social and Political Thought of George Orwell: A Reassessment*. London: Routledge.
- Jameson, F. (2007). *Archaeologies of the future: The desire called utopia and other science fictions*. Verso Books.
- Kumar, K. (1987). *Utopia and anti-utopia in modern times*. Blackwell.
- Mackey, J., & Sisodia, R. (2014). *Conscious capitalism: Liberating the heroic spirit of business*. Harvard Business Review Press.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens III, W. W. (1972). *The limits to growth*. Universe Books.
- Meyers, J. (2000). *Orwell: Wintry Conscience of a Generation*. New York: W.W. Norton.
- Moylan, T. (2018). *Scraps of the untainted sky: Science fiction, utopia, dystopia*. Routledge.
- Newsinger, J. (1999). *Orwell's politics*. Palgrave Macmillan.
- Nozick, R. (1974). *Anarchy, state, and utopia*. Basic Books.
- Postman, N. (2005). *Amusing ourselves to death: Public discourse in the age of show business*. Penguin.
- Sargent, L. T. (2010). *Utopianism: A very short introduction*. OUP Oxford.
- Sciabarra, C. M. (2015). *Ayn Rand: The Russian Radical*. Penn State Press.
- Schumpeter, J. A. (2022). *Kapitalizm, sosyalizm ve demokrasi* (M. Acar, Çev.). Serbest Kitaplar.
- Shippey, T. (2016). *Hard reading: Learning from science fiction*. Liverpool University Press. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/26014>.

- Suvin, D. (2003). Theses on dystopia 2001. In *Dark Horizons: Science Fiction and the Dystopian Imagination* (1st ed.). Ed. Moylan, T., & Baccolini, R. (pp. 187-201). Routledge.
- Torlak, O. (2022). İnsan sonrası kurguda tüketim olgusunun önemi ve tüketime bakışı Cesur Yeni Dünya romanı üzerinden okumak. *Journal of Economy Culture and Society*, 65, 429-449. <https://doi.org/10.26650/JECS2021-854216>
- Tyner, J.A. (2004) Self and space, resistance and discipline: a Foucauldian reading of George Orwell's 1984, *Social & Cultural Geography*, 5:1, 129-149. <http://dx.doi.org/10.1080/1464936032000137966>.
- Woiak, J. (2007). Designing a brave new world: Eugenics, politics, and fiction. *The Public Historian*, 29(3), 105-129. <https://doi.org/10.1525/tph.2007.29.3.105>.
- Woodcock, G. (1967). *The crystal spirit: A study of George Orwell*. Little, Brown.
- Zuboff, S. (2023). The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power. In *Social Theory Re-Wired: New Connections to Classical and Contemporary Perspectives* (3rd ed.).(Ed. Longhofer, W., & Winchester, D.) Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003320609>